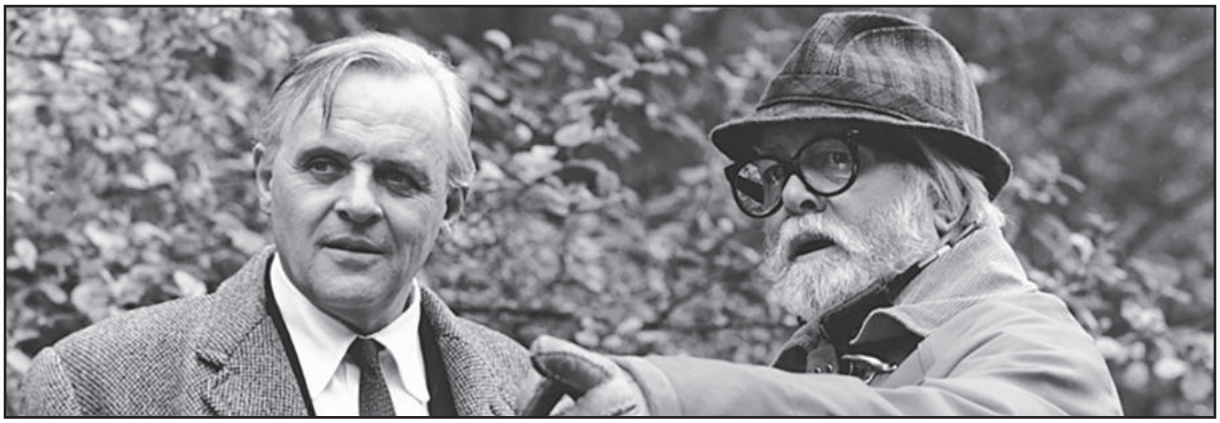
LEWIS VONZÁSÁBAN

Néhány gondolat az* Árnyékország *című film és* Az öröm vonzásában *című könyv kapcsán

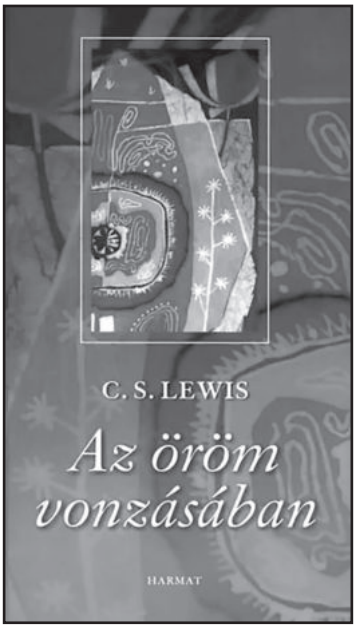
Nehéz lenne megmagyarázni, egy szerző miért kerüli el a figyelmünket sokáig, miért nem tesz azonnal maradandó benyomást a műveivel való találkozás. Nem mindegy persze, mikor, milyen életkorban, miféle tapasztalatokkal a hátunk mögött, s főleg, hogy milyen formában érkezik ez a bizonyos első impresszió. C. S. Lewis nevét a *Narnia krónikái* filmes feldolgozása kapcsán hallottam először, mintegy tíz esztendővel ezelőtt. Addigra már többször olvastam Tolkien főművét, így valamelyest felkeltette érdeklődésemet Lewis is, akit *A gyűrűk ura* szerzőjének barátjaként „reklámoztak". De akkortájt egészen más jellegű olvasmányok és stúdiumok foglalkoztattak, így végül sem a film-, sem a könyvsorozat első része nem hagyott bennem mély nyomot, a továbbiakban nem is követtem őket. Tíz esztendőnek kellett eltelnie, hogy tavaly ismét felbukkanjon életemben ez az eleddig méltánytalanul elhanyagolt író.

Kedves barátaim ajánlására néztem meg nemrégiben a bő húsz éve készült Árnyékország című filmet (1993, Price Entertainment) Richard Attenborough rendezésében, Sir Anthony Hopkinsszal és Debra Wingerrel a két főszerepben. Mélyen megindító a kettejük intellektuális kapcsolatából kivirágzó, szinte megfoghatatlanul felépülő szerelem, melyet angolos mértéktartással, a hollywoodi romantikus filmektől megszokott túlzott sziruposságtól mentesen mutat be ez a csodás drámai történet. Az ötvenes éveiben járó író, egyetemi tanár Oxfordban, bátyjával együtt éli megrögzött agglegényéletét, míg egy napon egy nála jóval fiatalabb amerikai nő keresi fel kisfiával, aki a szerző gyermekkönyveinek nagy rajongója. Egyre többet találkoznak, beszélgetnek, könyvekről, művészetről, majd ahogy kapcsolatuk mélyül, lassacskán fény derül az asszony magánéleti problémáira is. Lovagias indíttatásból Lewis beleegyezik, hogy névházasságot kössenek, így az időközben Amerikában elvált nő letelepedhet Angliában. Habár sokáig maga sem akarja beismerni, a szerelmet addig csupán könyvekből, elvi síkon ismerő férfi kénytelen megtapasztalni Erósz, e hatalmas isten mindent elsöprő és átalakító erejét. Ám nem könnyű sorsot szán nekik a Végzet: a nőt hamarosan halálos betegség kényszeríti ágyba, s Lewis ott, a kórházi ágyán kéri meg és veszi el hites feleségéül, immár megszentelt szertartás keretein belül.

A film kíváncsivá tett, mit is írt még ez a kissé különc, s (talán éppen ezért) rendkívül megnye-

rő úriember. Szerencsére mintegy tizenöt könyve kapható magyar nyelven, ezekből szereztem be néhányat, főleg a filozófiai-teológiai, illetve önéletrajzi műveiből. Az eddig olvasottakból egy kristálytiszta logikával érvelő, roppant szellemes, lenyűgöző műveltségű, mégis szerény ember képe bontakozott ki. Igen ritka minőségek ezek manapság, együttes meglétük egy személyben pedig különösen az. Jellemének, világszemléletének alakulását legjobban talán a saját megtéréséhez vezető útról mesélő könyve, *Az öröm vonzásában* (Budapest, 2013, Harmat) mutatja be. Bepillantást nyerhetünk az egyébként ír ősöktől származó szerző gyermekkorába, amelynek kezdeti idilljét idővel beárnyékolja édesanyja elvesztése és apja kissé szertelen jelleme, valamint az általa igen találóan „koncentrációs tábornak" nevezett bentlakásos iskolák zárt világa. Egyedül bátyjával egyre szorosabbá váló szövetsége, olvasmányai és saját világokat teremtő képzelete nyújtanak számára vigaszt az egyre örömtelenebb kamaszkorban. Legfőbb, egész életét végigkísérő szellemi impulzusai közé tartoznak az ekkoriban megismert „északi világ" mítoszai, Siegfried, az istenek alkonya, majd Wagner muzsikája. A lassan felnőtté cseperedő ifjú értelmének horizontját az egyetemi évekre felkészítő tanára szélesíti tovább: bevezeti a klasszikus nyelvek világába, a görög és római auktorok műveibe, valamint a kérlelhetetlenül logikus (egyben túlzottan és pusztán racionális) gondolkozás és érvelés művészetébe. Időközben kitör az első világháború, bátyját a francia frontra szólítja a kötelesség. Lewis ekkoriban tett szert első igazi barátjára, akivel együtt rajongtak *„a mitológiáért és a tündérekért"*, valamint az eleve meglévő közös érdeklődésen túl kölcsönösen új szempontokkal és olvasmányélményekkel is gazdagították egymást. Többek között a *„jó, megbízható könyvek"* (azaz a klasszikus angol regények) szeretetével és az ezekből fakadó *„otthonosság"* iránti érzékkel (ami alatt azon gyökerek értendők, melyek a legegyszerűbb alapélményekhez, az időjáráshoz, az ételhez, a családhoz, a szomszédokhoz kapcsolják az embert). A természet iránt érzett, korábban merőben romantikus vonzalma is Arthur barátja révén vált konkrétabbá, a hétköznapi szépségekre fogékonnyá. Az iskolákban magára szedett racionalizmust és materializmust ily módon szerencsésen ellensúlyozza a költészet és a mitológia, ezért írhatja magáról a 232. oldalon: *„visszapillantva az életemre megdöbbent az, hogy nem haladtam tovább az ellentétes irányban – nem váltam baloldalivá, ateistává, a jól ismert fajtából való gúnyolódó értelmiségivé"*. Egyelőre továbbra is berzenkedett a kereszténység elfogadásától, az anyagvilágon túli birodalmak és lehetőségek iránti vonzódása azonban megismertette a kor spiritizmussal, teozófiával és panteizmussal átitatott okkultista áramlataival. *„Ekkoriban már ismertem a romantika romlottabb oldalát is. Olvastam az* Anactoriát *és Oscar Wilde műveit, merengtem Beardsley rajzain. Mindez még nem vonzott igazán, de nem is ítéltem el. Egyszóval, életemben eddig már jelen volt a Világ és a Test. Most feltűnt a Sátán is. (…) ez a szellemi dorbézolás végül meglehetősen jó eredménnyel zárult.*

Elsősorban a tudatlanságom és a tehetetlenségem óvott meg. (…) A tapasztalatban az a szép, hogy őszinte. Akárhányszor is fordul rossz irányba az ember, ha nyitva tartja a szemét, nem juthat túl messzire, máris megjelennek a figyelmeztető jelek. Az ember becsaphatja magát, de tapasztalata nem próbálja meg becsapni. A világegyetem megvallja az igazat, ha komolyan faggatják". (235–237. o. Ford. Lukács László)

Talán az iniciatikus jelző sem túlzás, de mindenképpen sorsdöntő jelentőségű élményt jelentett Lewis számára George MacDonald, skót író és prédikátor könyve: annak olvasása közben talált ugyanis arra, amit mindig keresett. *„Akkoriban még nem ismertem ennek az új minőségnek a nevét, azt a ragyogó árnyékot, amely Anodos utazásait beborította. Ma már ismerem: a Szentség volt. (…) Olyan volt, mintha a hívás, amely eddig a világ végéről hangzott, egyszerre mellettem szólalt volna meg. (…) Mintha mindig magamban hordtam volna, ha elég gyorsan hátrafordulok, akkor bizonyára meglátom. Most először éreztem azt, hogy nem azért elérhetetlen számomra, mert valamit nem tudok megtenni, hanem azért, mert valamit nem tudok abbahagyni. Ha elengedném magam, elhagynám magam, kivetkőznék magamból, akkor megjelenne. (…) Azon az éjszakán a képzeletem szinte megkereszteltetett; személyiségem többi részében ez természetesen lassabban ment végbe. Halvány fogalmam sem volt arról, mit szabadítottam magamra, amikor megvásároltam a* Phantastes *című könyvet".* (240–242. o.)

Miután felvételt nyert az oxfordi egyetemre, átesett a tiszti kiképzésen és a háború utolsó évét a fronton töltötte – meglehetősen jó társaságban, művelt bajtársak között, a nehézségek ellenére is tartalmasan (remek beszélgetésekkel és olvasmányokkal töltve ki a szabad órákat) –, megkedvelte többek közt az ugyancsak kitűnő humoráról híres Chesterton műveit. Az egyetemi évek alatt újabb barátokra, ismeretségekre tett szert, akikkel *„új intellektuális látásmód"* kifejlesztésén fáradozott, Bergsonra, Bertrand Russellre és a kor pszichológiai tapogatózásaira támaszkodván, a realizmus és az idealizmus között ingadozó, termékenyítő feszültségben. *„Így játszott hát a Nagy Halász a maga halacskájával, én pedig nem is álmodtam róla, hogy horga már beléakadt a számba. Két nagy lépést tettem viszont előre. Bergson megmutatta a szükségszerű létet; az idealizmus pedig egy lépéssel közelebb vitt ahhoz, hogy megértsem e szavakat: »hálát adunk Neked nagy dicsőségedért«. Az északi istenek villantották fel először bennem ezt a gondolatot; de ekkor már nem hittem bennük, hittem viszont az Abszolútumban (legalábbis amennyire az ember hinni tud egy* Undingban*)".* (281. o.)

Az Abszolútumtól a filozófiailag elgondolt Szellemig, végül a katolikus vallás transzcendens, mégis megtestesült Istenének elfogadásáig vezető, kissé tétova, olykor öntudatlan lépésekről szól a könyv hátralévő pár oldala, fejezete. A megtérés egyben megérés, beérés, beérkezés is, persze nem a végső célba, hanem egy új kezdet kapujába, ahogyan az utolsó fejezet címe is sugallja. *„Minden lépés előfeltétele az érettség. Shakespeare szavaival: »Ripeness is all« – az érettség minden"* – írja Hamvas Béla a „Zen" című tanulmányában. Bizonyára nem véletlen és nem vagyok egyedül azzal, hogy Lewis olvasása közben sokszor jutott eszembe a vele megszólító erejében és humorában, széleskörű műveltségében és bizonyos tekintetben útkeresésében is rokon magyar kortársa. A lewisi öröm és a hamvasi derű, ha nem is azonosak, de egy tőről fakadó minőségek. Mindkettejük életműve tükrözi a saját életükön végzett munkálkodást, az állandó törekvést önmaguk jobbá tételére. Olvassuk hát őket elmélyült figyelemmel, szeretettel, mert nagy segítségünkre lehetnek saját életünk lényegi kérdéseinek megtalálásában és megválaszolásában.

U. I.